

Beeldende kunst

REPORTAGE KUNSTROOF IN AFGHANISTAN

Vrijdag

ONBEKENDE ANTHONY VAN DYCK ONTDEKT

In Madrid is een schilderij van de 17e eeuwse Vlaamse meester Anthony van Dyck (1599-1641) ontdekt. Het voorheen onbekende werk lag meer dan honderd jaar in het depot van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten van de heilige Fernando in Madrid omdat het voor een kopie werd aangezien. Bij restauratiewerk is het doek uitgebreid onderzocht en werd duidelijk dat het om een werk van de Vlaamse barokschilder zelf gaat. Van Dyck schilderde het doek, 'De maagd en het kind', rond 1625 in Italië.

GOEDKOOP UIT ETEN VIA FACEBOOK

Facebook komt met een nieuwe 'kortingsbonnendienst'. Hierbij ontvangen gebruikers een stroom online kortingsbonnen waarmee ze voor een aantrekkelijke prijs activiteiten kunnen ondernemen samen met anderen. Deze 'Facebook Deals' zijn bijvoorbeeld een stadstour, kookles of een speciaal menu bij een restaurant, voor de gebruiker en een paar vrienden. De 'deals' zijn gericht op lokale activiteiten. Het doel, aldus Facebook, is 'om het makkelijker te maken leuke dingen te ondernemen met je vrienden en om in contact te komen met lokale bedrijven'. Met het nieuwe initiatief opent het sociale netwerk de aanval op Groupon, de succesvolle 'couponsite' die hetzelfde doet via email. De nieuwe Facebook dienst gaat in de komende weken van start en zal aanvankelijk alleen te gebruiken zijn door mensen in een handvol Amerikaanse steden.

WAAR HEEFT DE WERELD HET OVER?

Brazilië #MariaBethânia
Ophef in Brazilië over een subsidie van 1,3 miljoen real (550.000 euro) voor een poëzieblog van zangeres Maria Bethânia. Bethânia wil webfilmpjes maken, geïnspireerd op het werk van de groten der Portugees taal. Regisseur Andrucha Waddington ziet het probleem niet: 'we filmen meer dan 600 minuten. Dat zijn 4 à 5 speelfilms. Die kosten normaal zo'n 2 miljoen per stuk'.

Wereldwijd #Guinness
Gisteren was het St Patrick's Day – de dag waarop iedereen met Ierse roots zich hult in groen en het op een drinken zet. Mrs. Stephen Fry (Fry's vrouwelijke alter ego) twitterde: 'Stephen's got green hair & has had 3 pints of Guinness before breakfast. Wait till he finds out it's St Patrick's Day'.

Singapore #ElaineLow
Elaine Low, de 24-jarige dochter van een Singaporese kolenmiljonair, heeft 1 miljoen Singapore dollar (560.000 euro) gedoneerd aan de slachtoffers in Japan. Het meisje troeft daarmee de regering van Singapore, die 500.000 dollar doneerde, ruimschoots af. Volgens haar vader komt het geld echt uit Elaines eigen portemonnee.

OMROEP GELDERLAND WINT GOUDEN NL-AWARD

De tv-reportage 'Alles uit de Kast: Arnhemse Lente' van Omroep Gelderland is onderscheiden met de Gouden NL-Award. Deze prijs wordt jaarlijks uitgereikt aan de beste mediaproductie van een Nederlandse regionale omroep. De reportage, waarin twee lokale politici worden gevolgd vanaf de verkiezingsuitslag tot de installatie van het nieuwe college, is volgens de jury een 'sterk, verrassend en humorvol kijkje in de keuken van de Arnhemse gemeentepolitiek'. De prijs werd uitgereikt tijdens de ROOS Dagen, het jaarlijkse congres voor de publieke regionale omroepen. In totaal wonnen acht omroepen een NL-Award. Zo won Omroep Fryslân in de categorie Radio Nieuws en ontving RTV Rijnmond de NL-Award voor TV Nieuws. De winnende reportage van Omroep Gelderland is terug te zien op de website van de omroep.

'Ik haat rollen waarbij ik glimlachend aan de arm van een man de slaapkamer in word gevoerd.'

Hilary Swank (nieuwe film: *Conviction*, hier 24 maart in bioscoop) over haar voorkeur voor zware rollen (*Million Dollar Baby*, *Boys Don't Cry*) in de *Süddeutsche Zeitung*

MUSEUMLEVEN IN KABUL DE SUPPOOST

Foto Reuters

Afghaanse topstukken zijn alleen nog, gefotografeerd in boeken, te zien. Niet in het Nationaal Museum van Kabul. Foto's Ton Koene

MUSEUMLEVEN IN KABUL DE HOOFDINGANG VAN HET NATIONAAL MUSEUM

Foto Reuters

Geroofd en geplunderd

Afghanistan is een land zonder schatten. Musea en vindplaatsen zijn leeggeroofd. Topstukken duiken illegaal op in het westen. Correspondent **Nathalie Righton** sprak met directeur **Omar Khan Massoud** van het Nationaal Museum in Kabul. Over de (on)mogelijkheid van het bestrijden van de kunstroof.

Vraag de directeur van het Nationaal Museum van Afghanistan naar zijn mooiste kunstbezit en hij neemt je niet mee naar een van zijn zes prachtige, marmere zalen van het Nationaal Museum in Kabul. Daar liggen juist de minst kostbare kunstwerken.

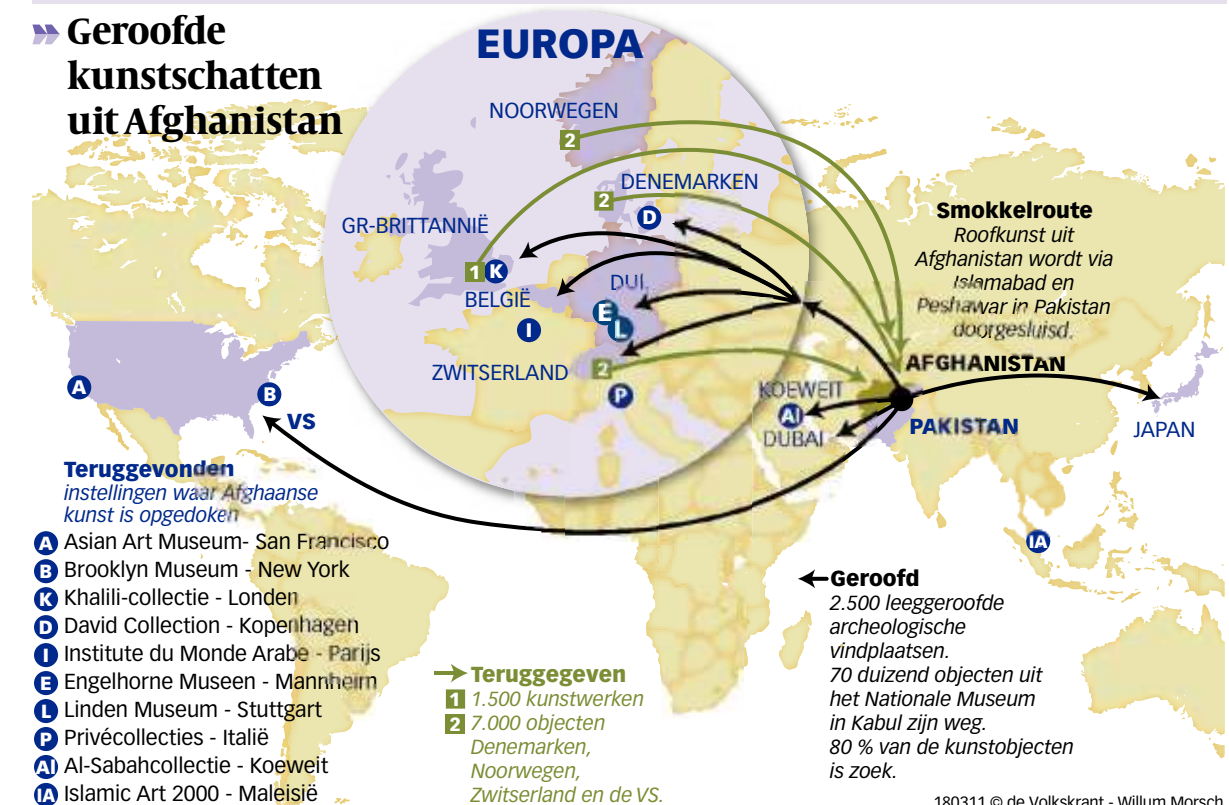
Wat weten Afghanen ook: in de meeste zalen zijn geen bezoekers. Binnen is het koud, de verwarming is uitgeschakeld. De meeste Afghanen zijn te druk met overleven vanwege de oorlog in hun land. Een museumbezoek hoort daar niet vaak bij.

Nee, wie de topstukken van Afghanistan wil zien, moet met museumdirecteur Omar Khan Masoudi meelopen naar zijn stoffige kantoor op de begane grond van het museum in Kabul. Daar haalt hij uit een bureaula een oud fotoboek met Afghaanse topkunst tevoorschijn, die door kunsthistorici uit heel de wereld in 2006 werd samengesteld. Daarin staan foto's van een halsketting en een kroon, gemaakt van goud.

Het zijn spectaculaire kunstwerken, deze topstukken van het Nationaal Museum. 'De gouden kroon en halsketting behoorden ooit toe aan een 20-jarige prinses van een nomadenstam in Noord-Afghanistan, gevonden vlakbij de oude stad Bactrië – vandaar de naam Bactrisch goud', zegt museumdirecteur Masoudi, glimpend van trots.

Maar de Afghaanse topkunst uit de 1ste eeuw na Christus is voorlopig

↳ Geroofde kunstschaten uit Afghanistan

niet te zien in Afghanistan zelf. De reden: het is te gevaarlijk om goud-afkunst tentoon te stellen in een land in oorlog. 'Dieven, plunders en terroristen zien musea als doelwit van diefstal', zegt Masoudi.

De museumdirecteur zucht, ter-

wij hij in een oude fauteuil en signaleert: 'Voor de mooiste Afghaanse kunst moet je nu in het Westen zijn. Het meeste wordt illegaal verhandeld in Europa, de VS en Oost-Azië.'

De VN-organisatie voor Cultuur

UNESCO wil de kunstroof uit Afghanistan nog actiever bestrijden dan ze al deed, maar staat voor 'een vrijwel onmogelijke taak', zegt Masoudi.

Het overgrote deel van de topkunst is gestolen en het land uitge-smokkeld. De schattingen lopen

sterk uiteen, maar 'sommige experts menen dat 80 procent van de kunstobjecten geroofd is', zegt de Nederlandse erfgoedexpert René Teijgeler, die UNESCO momenteel helpt om Afghanen te helpen te redden.

Spectaculaire redding

Op bescheiden toon vertelt Masoudi hoe hij zijn leven waagde om het Bactrisch goud uit handen te houden van de gewapende militanten tijdens de burgeroorlog in Afghanistan en later tijdens het Talibanregime. Hij was een van de vijf mannen die besloten de gouden juwelen van Bactrië in 1989 midden in de nacht te verbergen in een kluis onder het presidentieel paleis in Kabul. Alle vijf mannen hadden een sleutel: alle vijf sleutels waren nodig om de kluis te openen. Ondanks bedreigingen door Taliban lieten de mannen die iets wisten van de geheime actie niets los – ondanks dat ze vaak geschopt, geslagen en onder schot werden gehouden. Pas in 2003 werd de opslag van de 22 duizend gouden en glazen objecten wereldkundig gemaakt. Inmiddels is het goud te zien in een rondreizende tentoonstelling in het Westen – in 2007 nog in de Amsterdamse Nieuwe Kerk, nu in het Londense Britse Nationaal Museum.

Als je Masoudi aan de spectaculaire redding van de Afghaanse topkunst herinnert, haalt hij zijn schouders op: 'Ik deed wat ik moest doen.'

↳ Lees verder op pagina V4

Beeldende kunst

REPORTAGE KUNSTROOF IN AFGHANISTAN

MUSEUMLEVEN IN KABUL HET DEPOT

Foto Reuters

→ Vervolg van pagina V3

Wel maakt hij zich grote zorgen: 'We hebben wat kunst kunnen redden, maar toch is Afghanistan na ruim 30 jaar oorlog grotendeels van haar erfgoed beroofd.'

Alleen al 70 duizend Afghaanse kunstwerken werden in de jaren negentig gestolen uit het nationaal museum in Kabul. Ook andere musea werden geplunderd, maar in het door oorlog verscheurde Afghanistan worden weinig archieven bijgehouden, waardoor niemand exact weet hoe groot de kunstroof is.

Welke topstukken de museumdirecteur in Kabul nog mist? Masoudi zucht weer, staat op uit zijn fauteuil en haalt een andere oud fotoboek tevoorschijn. Kijk hier, dit bijvoorbeeld: een marmeren sculptuur van de Hindoegod Surya uit de 14de-16de eeuw, van 1,40 meter hoog. Ook een fraai ornament van leisteen met een afbeelding van Boeddha werd uit het museum van Kabul geroofd (58 bij 89 centimeter). 'Het is al 20 jaar kwijt, niemand weet waar het is.'

Maanlandschappen

En het roven gaat door. Het overgrote deel van de kunst wordt illegaal opgegraven uit de 2500 archeologische vindplaatsen die Afghanistan telt. Meestal zijn het lokale inwoners die voor één dollar per dag kunstschaten opgraven in opdracht van criminelen of Taliban.

'De archeologische vindplaatsen worden soms bewaakt, maar lijken desondanks vaker op maanlandschappen door alle opgravingen', vertelt UNESCO-cultuurspecialist Brendan Cassar in zijn glimmende en zwaarbewaakte kantoor in Kabul. De oude stad Aikhanoum in Noord-Afghanistan bijvoorbeeld is volgens hem veranderd in zo'n maanland-schap. 'Zeker op het afgelegen Af-

ghaanse platteland zijn te weinig bewakers.' Kunstexperts zoals Cassar vermoeden dat de huidige kunstroof nog veel groter is, afgaand op 'de hoeveelheid kunst die we illegaal in het Westen zien opdruiken. De totale waarde loopt in de miljarden dollars.'

'Veel Afghaanse kunst duikt via een ingenieuze smokkelroute op in Westerse musea, veilinghuizen en privécollecties. Verstoep in kisten en koffers vindt de kunst illegaal eerst zijn weg naar kunsthandelaars in de Pakistaanse steden Peshawar en Islamabad. Vandaaruit gaat de smokkelwaar door naar het Midden-Oosten (Koeweit, Dubai), Europa (Zwitserland, Groot-Brittannië, Denemarken, België), de VS en Japan.

'Wat kan je er realistisch gezien tegen doen?', vraagt de gepensioneerde Afghaanse archeoloog Ahmad Joyenda zich in zijn huiskamer in Kabul af. 'De grenzen met Pakistan zijn zo poreus, dat niet alleen drugs en terroristen, maar ook waardevolle kunst eenvoudig Afghanistan uitgesmokkeld kan worden', zegt Joyenda. 'De grens is een gatenkaas.'

Kennis bij grenspolitie en westerse

Afghaanse kunst, hoe en wat

De Afghaanse kunst is gewild in het illegale circuit vanwege haar uniciteit. Directeur Masoudi van het Nationaal Museum: 'Veel mensen realiseren zich niet dat wij een rijke geschiedenis aan pre-islamitische kunst hebben.'

'Toen Afghanistan nog aan de zijderoute lag, is in Afghanistan veel hoogwaardige kunst ontstaan met invloeden uit Griekenland, India en China.'
Meest beroemd is misschien wel de Boeddhistische geïmpireerde

Bij het Nationaal Museum scharrelen jonge bedelaartjes, ze zijn hongerig en ziek. Ze zijn te zien vanuit het kantoorraam van directeur Masoudi. Met zoveel armoede in Afghanistan lijkt kunst een luxe die zij zich niet kunnen veroorloven.

musea ontbreekt bovendien vaak om gestolen Afghaanse kunst te herkennen. UNESCO-specialist Cassar: 'Ik zie wel eens objecten bij handelaars waarbij staat: afkomstig uit Noord-Pakistan/Afghanistan. Met zo'n vaag etiket kan het vrij eenvoudig de grens over.'

Toch ziet UNESCO mogelijkheden om het Afghaanse cultureel erfgoed

Bacterisch Goud uit de 1ste eeuw na Christus.

Foto's Ton Koene

te redden. Er wordt momenteel geobbyd voor geld om de zogeheten erfgoedpolitie in Afghanistan beter op te leiden en uit te breiden.

Erfgoedpolitie

Sinds enkele jaren beschikt Afghanistan over een erfgoedpolitie van 500 man, die de archeologische vindplaatsen en musea bewaken en gestolen waar opsporen. In het museum van Kabul worden alle bezoekers werden onderschept op het Londen- vliegveld Heathrow. Het oudste kunstobject dateerde uit de Mesolithische en Neolithische periode, tot 8000 jaar oud. Ook uit Denemarken, Noorwegen, Zwitserland en de VS kwamen recent 7000 kunstobjecten terug naar Afghanistan. Ze liggen weer in het Nationaal Museum van Kabul.

Museumdirecteur Masoudi is natuurlijk blij, maar ook kritisch. Zelfs als een gestolen kunstobject wel ooit meededen aan de verkoop van Afghaanse kunst om hun eigen bankrekening te spekken, zitten nu in het parlement en profiteren nog steeds van kunstroof', vertelt een expert.

Sommige pogingen van internationale gemeenschap om Afghani-

stans erfgoed te redden zijn deels al succesvol gebleken. ICOM, de internationale museumorganisatie, stelde in 2006 samen met UNESCO een 'rode lijst' op met afbeeldingen hoe gestolen kunst uit Afghanistan eruit zou kunnen zien.

Het resultaat was onder meer de teruggaaf in februari 2010 van 1500 kunstwerken door de Britse overheid, die in de jaren daarvoor werden onderschept op van de Ghaznavids, een rijk en machtig volk uit de 11de eeuw. Volgens erfgoedexpert René Teijgeler bezitten tal van kunstmusea (zie graphic op pagina 3) van deze kunstwerken, evenals tal van privécollectieuren, in Italië, Koeweit, Maleisië Groot-Brittannië. Ook via de veilinghuizen Christie's en Bonhams werd de afgevoerde decennia Ghaznavid-kunst verkocht. Inmiddels is de locatie van ruim tweederde van de 854 gedocumenteerde marmeren kunstwerken vastgesteld, eenderde (257 stuks) wordt nog vermist.

Maar volgens Masoudi is de samenstelling van zo'n lijst vrijwel onmogelijk. 'We hebben de data simpelweg niet. Er is te weinig expertise en mankracht om het hele oude archief te herstellen en nieuw gevonden Afghaanse kunst te registreren.' En dus kunnen de plundersaars hun gang blijven gaan.

Tegelijkertijd wordt steeds meer

ghanistan is volledig Grieks. Daar is in de recente geschiedenis nog een grote collectie Grieks-Afghaanse topkunst werd gevonden.
'Afghanistan was lange tijd letterlijk het kruispunt van beschavingen en culturen, dat heeft geresulteerd in unieke kunstwerken', zegt cultuurspecialist Brendan Cassar van UNESCO.
'In Afghanistan ontwikkelden kunstenaars nieuwe ideeën. Het ambachtschap van de kunstenaars was van hoog niveau.'

Sinds enkele jaren heeft Afghanistan een erfgoedpolitie van 500 man, die de archeologische vindplaatsen en musea bewaken en gestolen waar opsporen.

MUSEUMLEVEN IN KABUL DE BEZOEKER

Foto Reuters

UNESCO overweegt voorlichtingscampagnes om de Afghanen te leren over de waarde van hun cultureel erfgoed. De Afghaanse overheid is recent al campagnes voor kinderen begonnen om ze ervan te overtuigen 'geen kunst van hun grootvaders te verkopen'.

Maar volgens Masoudi is de samenstelling van zo'n lijst vrijwel onmogelijk. 'We hebben de data simpelweg niet. Er is te weinig expertise en mankracht om het hele oude archief te herstellen en nieuw gevonden Afghaanse kunst te registreren.' En dus kunnen de plundersaars hun gang blijven gaan.

Tegelijkertijd wordt steeds meer

'Kunst financiert terrorisme'

Afghaanse gestolen kunst vormt een substantiële inkomstenbron voor terroristen, suggereren diverse kunstexperts in Kabul. Door het schimmige karakter van kunstroof is er echter weinig hard bewijs. Wel bekend is dat 11-septemberkaper Mohammad Atta vlak voor zijn terreurdaad heeft geprobeerd om gestolen Afghaanse kunst te verkopen in Duitsland, vertelt de cultuurspecialist van UNESCO in Kabul, Brendan Cassar.

Maar volgens Masoudi is de samenstelling van zo'n lijst vrijwel onmogelijk. 'We hebben de data simpelweg niet. Er is te weinig expertise en mankracht om het hele oude archief te herstellen en nieuw gevonden Afghaanse kunst te registreren.' En dus kunnen de plundersaars hun gang blijven gaan.

Maar volgens Masoudi is de samenstelling van zo'n lijst vrijwel onmogelijk. 'We hebben de data simpelweg niet. Er is te weinig expertise en mankracht om het hele oude archief te herstellen en nieuw gevonden Afghaanse kunst te registreren.' En dus kunnen de plundersaars hun gang blijven gaan.

Maar volgens Masoudi is de samenstelling van zo'n lijst vrijwel onmogelijk. 'We hebben de data simpelweg niet. Er is te weinig expertise en mankracht om het hele oude archief te herstellen en nieuw gevonden Afghaanse kunst te registreren.' En dus kunnen de plundersaars hun gang blijven gaan.

Tegelijkertijd wordt steeds meer

ook niet zoveel illegale kunst terugkomen.'

De vraag is wat UNESCO, behalve het opleiden van erfgoedpolitie, nog meer kan doen om de kunstroof uit Afghanistan te betuigen.

UNESCO overweegt om in de nabije toekomst voorlichtingscampagnes te beginnen om Afghanen te leren over de waarde van hun cultureel erfgoed. Cassar: 'Vooral op het platteland zou het schelen als we de mensen die nu illegale opgravingen uitvoeren, kunnen uitleggen: het levert je nu misschien een beetje geld op, maar op de lange termijn zal toerisme naar deze archeologische vindplaatsen veel meer opleveren.'

De Afghaanse overheid is recent al voorlichtingscampagnes voor kinderen begonnen om ze ervan te overtuigen 'geen kunst van hun grootvaders te verkopen'. Elke week komen kinderclassen op bezoek in het Nationaal Museum van Kabul.

Maar in een land in oorlog is liefde voor kunst creëren een moeilijke opgave. Bij het Nationaal Museum scharrelen jonge bedelaartjes, ze zijn hongerig en ziek. Ze zijn te zien vanuit het kantoor van Masoudi. Met zoveel armoede lijkt kunst een luxe die zij zich niet kunnen veroorloven.

'Kunst kun je nou eenmaal niet opeten, maar wel verkopen', erkent de onderminister voor Cultuur, Omar Sultan, later in zijn aftandse kantoor in hartje Kabul. Als hij eerlijk is, zegt hij, 'ben ik al blij als we 10 procent van onze kunst kunnen behouden.'

Maar zelfs de gepassioneerde onderminister laat zich door zijn eigen negatieve prognose niet uit het veld slaan. 'Er is hoop. Ik denk dat we zelfs onze armste Afghaanse kinderen kunnen leren dat het belangrijk is om onze kunst te bewaren. Het is zo'n beetje het enige in Afghanistan waar ze nog trots op kunnen zijn. Dat is goud waard.'

Column

SYLVIA WITTEMAN

Proefliggen

De buurt waar ik woon wordt gekenmerkt door een ongebruikelijke dichtheid aan beddenspecialisten. Vreemd, want het lijkt me niet dat er in Oud-West méér geslapen wordt dan elders. Wel beter,

waarschijnlijk, want het gaat hier niet om de matrassenkeizers, beddengiganten of schuimrubberpaleizen van het vulgus, maar om 'slaapvoorlichters' die prat gaan op 'individuele relaxsystemen' of 'het revolutionaire nieuwe slapen'.

De etalages zijn veelal voorzien van een natuurgetrouwe kopie van de menselijke wervelkolom, een dwarsdoorsnede van een matras dat 'regulartex savant' of 'solution triple col' heet, en een etalagepop met een zwierig gedrapeerde kamerjas aan, in een pose die sublieme ontspanning moet suggereren.

Telkens als ik zo'n winkel passeer denk ik beschaamd aan mijn eigen stokoude bed. Ik slaap daar al 20 jaar in, meestal met dezelfde man. Het is heen en weer verhuisd tussen Amsterdam, Moskou, Berlijn, Den Haag en Washington. Nee, mijn kinderen zijn er niet in geboren, want je moet je bed voor leuke dingen bewaren, vind ik, en baren is een smerig en pijnlijk klusje. Maar het is beslist niet uitgesloten dat één, twee of zelfs alledrie mijn kinderen in dat bed verwerkt zijn. Afgezien daarvan is het een lelijk bed, altijd geweest ook, en inmiddels bovendien aftands en krakerig.

Dus gisteren stapte ik toch maar eens zo'n winkel binnen. Zo kortdaar mogelijk schudde ik de toesnellen verkoper af met de mededeling dat ik 'eerst een beetje wou rondkijken', uit vrees me te laten overrompelen door aalgladde verkooppraatjes om uiteindelijk uit pure verlegenheid iets duurs en lelijks te kopen. Zo ben ik namelijk indertijd aan dat vóórige bed gekomen.

Naast mij was een jong gezin al in de gevaarlijke fase van het 'proefliggen' beland. De vrouw was slank, in bedrieglijk eenvoudige kleding die in werkelijkheid veel geld gekost heeft, met een nèt niet echt knap gezicht. De man, met medi-

Mijn kinderen zijn er niet in geboren, want je moet je bed voor leuke dingen bewaren, vind ik

terrane trekken, was zonder meer erg mooi. Ze lagen samen wat houderig op zo'n damasten katafalk, terwijl hun driejarige zoonje aanstalten maakte een nachtkastje te beklimmen.

'Niet doen, Vincent!' riep de man. Het kind zette de beklim-ming voort. Zijn vader sprong van het bed, sleurde het jongetje ruw van het nachtkastje en gaf hem een keiharde klap in zijn gezicht. Daarna ging hij weer liggen alsof er niets gebeurd was. Het kind huilde geluidloos, met schokkende schouders. De moeder plukte wat aan de matras, en zei niets. De verkoper keek ontzet naar het snikkende jongetje, maar zei ook niets. Toen ben ik maar naar buiten gelopen.

Ik heb nog steeds spijt dat ik niets heb gedaan voor dat arme kind. Maar ik weet nu in ieder geval zeker dat ik de aanschaf van zo'n eng, nieuw bed voorlopig weer voor onbepaalde tijd zal uitstellen, en dat is eigenlijk wel een troostende gedachte.